

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ І ПОДОЛАННЯ БУЛІНГУ В ЦИФРОВОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Шахрай Валентина,

доктор педагогічних наук, доцент,

завідувач відділу інституційного виховання,

Інститут проблем виховання НАПН України, м. Київ

Булінг (цькування) є надзвичайно гострою соціально-виховною проблемою сьогодення. Цькування однолітків – найпоширеніша форма насильства серед дітей і молоді в усьому світі. В Україні явище булінгу поглиблюється психологічним тиском на дітей та молодь внаслідок російсько-української війни [1]. Тому вкрай необхідними є педагогічні дії щодо запобігання і протидії булінгу, зокрема булінгу в цифровому освітньому середовищі.

Відділ інституційного виховання Інституту проблем виховання НАПН України досліджує проблему «Педагогічні засади запобігання і подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі», що має на меті обґрунтування педагогічних умов та розробку методичного інструментарію, спрямованих на запобігання і протидію булінгу серед дітей та учнівської молоді.

Переконані, що ефективне здійснення роботи в закладі освіти щодо запобігання і подолання булінгу й кібербулінгу потребує, насамперед, належної підготовки педагогів до діяльності із запобігання та подолання цього негативного явища. З цією метою пропонується в системі післядипломної освіти педагогічних кадрів реалізація програми «Запобігання і подолання булінгу серед школярів в цифровому освітньому середовищі» [2].

Завдання програми: привернення уваги педагогічної спільноти до необхідності здійснення системної і цілеспрямованої роботи щодо запобігання і подолання булінгу, зокрема булінгу в цифровому освітньому середовищі;

впровадження в практику закладів освіти змісту, форм, методів роботи, що спрямовані на підвищення професійної та цифрової компетентності педагогів і їх здатності до запобігання і подолання булінгу серед учасників освітнього процесу; розширення педагогами знань і вмінь щодо формування в учнів соціально-емоційних навичок, зокрема здатності до асертивної поведінки, умінь захищати власну гідність та гідність інших, позитивного спілкування з навколишніми; з'ясування способів залучення сім'ї до запобігання і подолання булінгу серед дітей та учнівської молоді.

Пропонується орієнтовна тематика занять: 1. Наукові підходи до з'ясування сутності булінгу і кібербулінгу. 2. Запобігання і подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі: основні поняття та критерії виміру. 3. Педагогічні умови запобігання і подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі. 4. Готовність педагогів до запобігання і подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі. 5. Важливість створення в учнівському колективі сприятливого морального і психологічного клімату з метою запобігання булінгу. 6. Зміст, форми, методи запобігання і подолання булінгу серед дітей підліткового віку в цифровому освітньому середовищі. 7. Вплив батьків на залученість дітей до булінгу. 8. Поглиблення співпраці закладу освіти і сім'ї з проблеми запобігання і подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі (форми, методи, використання дистанційних форм тощо). 9. Підвищення педагогічної культури та цифрової грамотності сім'ї як чинник запобігання і подолання булінгу. 10. Врахування особливостей залучення старшокласників до булінгу і кібербулінгу. 11. Зміст, форми, методи запобігання і подолання булінгу серед старшокласників в цифровому освітньому середовищі.

Виконання програми здійснюється шляхом організації занять з вчителями. Формами організації занять є, насамперед, лекції, а також самостійна робота слухачів, практичні заняття. Пропонується орієнтовний зміст практичних занять: розробка із педагогами діагностичного інструментарію для з'ясування масштабів булінгу та стану його запобігання і подолання;

організація круглого столу «Безпека в цифровому освітньому середовищі: як її досягти», на якому передбачені виступи педагогів та обговорення їхніх позицій; створення педагогами есе «Гармонійні взаємини в класі: роль вчителя» та їх обговорення; розробка тренінгу для роботи з підлітками «Булінг (цькування) – це не у нас»; створення педагогами буклетів для батьків «Стоп булінг: поради батькам»; бесіда з елементами гри «Розпізнаємо види кібербулінгу»; розроблення сценаріїв для допомоги старшокласникам у створенні відеороликів, спрямованих на протидію булінгу і кібербулінгу тощо.

Заключним заняттям може бути тематична дискусія з питання з'ясування ефективних шляхів та способів запобігання і подолання булінгу в цифровому освітньому середовищі (спираючись на досвід власної виховної роботи педагогів) (практичне заняття). Орієнтовні питання у ході дискусії: 1. Що таке булінг і кібербулінг? 2. Наскільки важливою в освітньому процесі є проблема запобігання і подолання булінгу? 3. Які причини булінгу і кібербулінгу є, на Вашу думку, найбільш суттєвими? 4. Які способи запобігання і подолання булінгу і кібербулінгу є результативними? 5. Хто має нести більшу відповідальність за вияви булінгу серед дітей і учнівської молоді – заклад освіти чи сім'я? 6. Чи розширилися Ваші знання про проблему запобігання і подолання булінгу і кібербулінгу після занять?

Запропонована програма має, на нашу думку, посприяти підвищенню професійної компетентності педагогів в контексті попередження і подолання булінгу серед дітей та учнівської молоді в цифровому освітньому середовищі.

Список використаних джерел:

1. 219 випадків булінгу у школах зафіксовано у 2024 році. Опендатабот. 19 грудня 2024. URL: https://opendatabot.ua/analytics/bullying-in-schools__ (дата звернення: 18.04.2025).
2. Шахрай В.М. Протидія булінгу в освітньому середовищі: огляд основних підходів. *Вісник науки та освіти*. 2025. №3(33). С. 1627–1637. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3\(33\)-1627-1637____](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-3(33)-1627-1637____) (дата звернення: 18.04.2025).